

RZECZOWNIK

I RODZAJ RZECZOWNIKA GESCHLECHT DER SUBSTANTIVE

W języku niemieckim istnieją w liczbie pojedynczej trzy rodzaje gramatyczne: męski, żeński i nijaki. W liczbie mnogiej dla wszystkich rodzajów jest jedna wspólna forma.

Rodzaje rzeczowników w języku niemieckim nie zawsze pokrywają się z rodzajami rzeczowników w języku polskim, dlatego trzeba się ich uczyć na pamięć.

Przykłady:

wyraz	rodzaj w języku niemieckim	rodzaj w języku polskim
das Wasser – woda	nijaki	żeński
das Buch – książka	nijaki	żeński
der Tee – herbata	męski	żeński
der Kaffee – kawa	męski	żeński
das Brot – chleb	nijaki	męski
der Apfel – jabłko	męski	nijaki
das Haus – dom	nijaki	męski
der Mais – kukurydza	męski	żeński
der Affe – małpa	męski	żeński
das Schwein – świnia	nijaki	żeński
die Uhr – zegar	żeński	męski

Istnieją jednak zasady ułatwiające zapamiętanie rodzajników.

Rodzaj męski – Maskulinum (der, ein):

istoty męskie	der Mann, der Herr, der Junge, der Freund, der Soldat, der Nachbar, der Arzt, der Schriftsteller
nazwy pór roku	der Sommer, der Herbst, der Winter, der Frühling

nazwy miesięcy	der Januar, der Februar, der März, der April usw.
nazwy dni	der Montag, der Dienstag, der Mittwoch usw.
nazwy pór dnia	der Morgen, der Vormittag, der Nachmittag, der Abend [wyjątek: die Nacht]
nazwy stron świata	der Norden, der Süden, der Westen, der Osten
nazwy jezior	der Baikal, der Bodensee [wyjątek: die Müritz]
nazwy szczytów górskich, wulkanów	der Vesuv, der Ätna [wyjątki: die Zugspitze, die Jungfrau]
nazwy alkoholi	der Vodka, der Schnaps, der Wein, der Sekt, der Cognak [wyjątek: das Bier]
nazwy przypadków	der Nominativ, der Genitiv, der Dativ, der Akkusativ
nazwy stopni gramatycznych	der Komparativ, der Superlativ, der Positiv
nazwy trybów gramatycznych	der Indikativ, der Imperativ, der Konjunktiv
marki samochodów	der Audi, der VW, der Opel, der BMW, der Ford
rzeczowniki zakończone na:	
-ig	der Honig, der Käfig, der Zweig, der König, der Essig
-ing	der Ring, der Hering, der Fasching
-er	der Fernseher, der Zeiger, der Körper, der Tanker, der Forscher
-en	der Glauben, der Tropfen, der Hafen, der Brunnen, der Knochen
-ling	der Schmetterling, der Sperling, der Pfifferling, der Feigling, der Säugling
-ich	der Teppich, der Vergleich, der Teich, der Meerrettich, der Pfirsich
-or*	der Humor, der Prozessor, der Meteor, der Äquator, der Motor
-m	der Film, der Arm, der Baum, der Dom, der Strom
-ismus*	der Organismus, der Kommunismus, der Autismus, der Optimismus, der Pessimismus

* Wyrazy o tych końcówkach fleksyjnych pochodzą często z języka łacińskiego.

nazwy osób zakończone na:	
-ant*	der Praktikant, der Aspirant, der Demonstrant
-är*/•	der Sekretär
-ent*	der Student, der Patient, der Konsument, der Präsident
-eur*	der Ingenieur, der Regisseur, der Friseur
-ier*	der Offizier, der Bankier
-ist*	der Polizist, der Journalist, der Optimist, der Komponist, der Realist
-loge°	der Psychologe, der Biologe, der Soziologe

Rodzaj żeński – Femininum (die, eine):

istoty żeńskie	die Mutter, die Frau, die Oma, die Tochter, die Schwester [wyjątek: das Mädchen]
nazwy rzek	die Weichsel, die Oder, die Elbe, die Saale, die Spree [wyjątki: der Rhein, der Main, der Bug]
nazwy owoców	die Erdbeere, die Banane, die Orange, die Himbeere, die Birne [wyjątki: der Apfel, der Pfirsich]
nazwy drzew	die Eiche, die Fichte, die Tanne, die Buche, die Birke
marki motocykli	die BMW, die Harley Davidson
nazwy kwiatów	die Tulpe, die Rose, die Nelke, die Orchidee [wyjątki: das Maiglöckchen, das Stiefmütterchen]
rzeczowniki zakończone na:	
-ung	die Richtung, die Entfernung, die Bewegung, die Wanderung, die Heizung
-heit	die Freiheit, die Gesundheit, die Gleichheit, die Trockenheit, die Kindheit
-keit	die Freundlichkeit, die Ewigkeit, die Geschwindigkeit, die Flüssigkeit, die Ähnlichkeit
-schaft	die Freundschaft, die Nachbarschaft, die Landschaft, die Mannschaft, die Gesellschaft
-e*	die Farbe, die Breite, die Liebe, die Weile, die Stunde
-ie*	die Energie, die Chemie, die Komödie, die Psychologie, die Soziologie
-ei	die Bäckerei, die Streiterei, die Hexerei, die Patientenkartei, die Konditorei
-in	die Medizin, die Studentin, die Schülerin, die Sekretärin

° Wyrazy o tych końcówkach fleksyjnych pochodzą często z języka greckiego.

• Wyrazy o tych końcówkach pochodzą najczęściej z języka francuskiego.

* Wyrazy o tych końcówkach fleksyjnych pochodzą często z języka łacińskiego.

-ik	die Informatik, die Klinik, die Technik, die Botanik, die Musik
-ion*	die Generation, die Evolution, die Redaktion, die Reaktion, die Rotation
-tät*/*	die Universität, die Mentalität, die Elektrizität, die Identität, die Vitalität
-t	die Fahrt, die Schrift, die Auskunft, die Tat, die Sicht
-enz*/*	die Intelligenz, die Kompetenz, die Konkurrenz, die Konferenz, die Differenz
-anz*/*	die Toleranz, die Ignoranz, die Instanz, die Distanz, die Eleganz
-ur*	die Kultur, die Temperatur, die Rezeptur, die Natur

Rodzaj nijaki – Neutrum (das, ein):

młode osoby	das Baby, das Kind, das Lamm, das Kalb, das Mädchen
nazwy krajów	das Deutschland, das Polen, das Italien, das Spanien Uwaga: rodzajników tych prawie nigdy nie używamy, por. s. 11; [wyjątki: die Schweiz, die Ukraine, die Niederlande, die USA, die Türkei, der Irak, der Iran, der Sudan, der Vatikan]
nazwy kontynentów	das Europa, das Asien, das Amerika, das Australien
nazwy kolorów	das Braun, das Rot, das Schwarz, das Weiß
nazwy metali	das Silber, das Gold, das Eisen
rzeczowniki odprzymiotnikowe i odczasownikowe	
	das Deutsch, das Laufen, das Treffen, das Gute
rzeczowniki zakończone na:	
-lein	das Tischlein, das Büchlein, das Bümlein, das Bächlein, das Vögelein
-chen	das Zeichen, das Kaninchen, das Hörnchen, das Blümchen, das Häuschen, das Mädchen
-in	das Benzin, das Penizillin, das Aspirin
-ment*	das Parlament, das Dokument, das Temperament, das Instrument, das Kompliment

* Wyrazy o tych końcówkach pochodzą najczęściej z języka francuskiego.

* Wyrazy o tych końcówkach fleksyjnych pochodzą często z języka łacińskiego.

-ium*	das Studium, das Aluminium, das Planetarium, das Aquarium
-um*	das Museum, das Datum, das Universum, das Zentrum, das Antibiotikum

-tel	das Viertel
-at	das Referat, das Sekretariat, das Derivat
-et(t)*	das Paket, das Kabarett
-em	das Problem
-a	das Thema, das Komma
-o	das Kino, das Radio
-ma	das Klima
-ing	das Jogging, das Mobbing, das Training

II RODZAJNIK NIEOKREŚLONY I OKREŚLONY DER UNBESTIMMTE UND BESTIMMTE ARTIKEL

W języku niemieckim każdy rzeczownik posiada rodzajnik, który określa jego rodzaj (męski, żeński lub nijaki) oraz liczbę (pojedynczą lub mnogą).

Rzeczowniki poprzedzane są rodzajnikami nieokreślonymi lub określonymi.

W niektórych wypadkach istnieje jednak możliwość opuszczenia rodzajnika:

Rodzajnik zerowy – Der Nullartikel

1. przed nazwami własnymi, np. imionami, nazwiskami:

Das ist **Peter**.

Ich habe gestern **Uta** getroffen.

Das ist **Frau Berg**.

2. przed nazwami krajów lub miast (rodzaju nijakiego):

Er kommt aus **England**.

Er wohnt in **Warschau**.

Deutschland liegt in **Europa**.

Uwaga! Rodzajnika używamy, jeżeli w zdaniu występuje przymiotnik określający dany kraj: *in dem warmen England, in dem schönen Warschau, in dem lebendigen Europa*.

* Wyrazy o tych końcówkach fleksyjnych pochodzą często z języka łacińskiego.

3. przed rzeczownikami poprzedzonymi przysłówkami: *viel, wenig*:

Ich habe viel **Arbeit**.
 Er soll viel **Gemüse** essen.
 Hier ist wenig **Licht**.

4. przed liczebnikami głównymi:

Wir haben zehn **Tische**.
 Ich habe drei **Cousinen**.
 Ich sah gestern drei **Katzen**.

5. przed niektórymi rzeczownikami nieokreślonymi w liczbie mnogiej:

Ich kaufe **Spielsachen**.
 Wir sehen **Filme** an.
 Sie spielen oft **Karten**.

6. przed rzeczownikami określającymi narodowość, przynależność wyznaniową, zawód lub funkcję:

Er ist **Italiener**.
 Er ist **Katholik**.
 Er ist **Rektor**.
 Sie ist **Mutter**.

Uwaga! Rodzajnika używamy, jeżeli w zdaniu występuje przymiotnik określający osobę: *ein trauriger Italiener, ein fauler Rektor, eine gute Mutter*.

7. przed bliżej nieokreślonymi rzeczownikami materiałowymi lub niepoliczalnymi:

Das Kind trinkt **Milch**.
 Sie muss noch **Benzin** tanken.
 Der Schreibtisch ist aus **Holz**.

Uwaga! Przy tego typu rzeczownikach używamy rodzajnika, gdy wskazujemy na konkretne przedmioty czy materiały: *Das Kind trinkt das Milch*. – *Dziecko pije to mleko.*, *Sie muss noch das Benzin tanken*. – *Musi jeszcze zatankować tę benzynę.*

8. przed rzeczownikami określającymi ilość, miarę lub wagę:

Ich trinke vier **Glas** Saft.
 Er isst nachmittags zwei **Stück** Kuchen.
 Er kauft zwei **Kilo** Pflaumen.

9. przed nazwami przedmiotów szkolnych:

Wir haben heute nur **Biologie** und **Chemie**.
Englisch mag ich nicht üben.
Mathe ist mein Lieblingsfach.

10. przed rzeczownikami abstrakcyjnymi:
 Viele Leute kämpfen um **Freiheit**.
 Ich kann das nur mit deiner **Hilfe** schaffen.
Liebe und **Freundschaft** sind für sie sehr wichtig.
11. przy rzeczownikach z zaimkami:
 Mein **Fahrrad** ist schon alt.
 In welchem **Laden** arbeitest du?
 Wohnt deine **Oma** auf dem Land?
12. przed rzeczownikami poprzedzonymi przydawką w dopełniaczu:
 Toms **Mutter** ist Schauspielerin.
 Herrn Neumanns **Auto** ist neu.
 Ewas neue **Wohnung** war sehr teuer.
13. przy bezprzyimkowym określaniu czasu oraz dni tygodnia:
 Nächstes **Wochenende** können wir uns treffen.
 Anfang **Juli** fahre ich nach Spanien.
 Ende **September** muss ich meine Wohnung renovieren lassen.
 Es ist **Mittwoch**.
 Nächsten **Sonntag** fahren wir in den Wald.
14. w niektórych zwrotach, idiomach, przysłowiach:
 Ich bin zu **Hause**.
 Ich gehe nach **Hause**.
 Dazu habe ich weder **Lust** noch **Zeit**.
 Er hat **Tag** und **Nacht** gearbeitet, um das zu schaffen.
 Das kommt gar nicht in **Frage!**
Eile mit **Weile!**
Reden ist **Silber**, **Schweigen** ist **Gold**.
15. czasem po przyimkach: *zu, ohne, mit, von*:
 Zu **Weihnachten** fahre ich in die Berge.
 Ich habe nichts zu **Abend** gegessen.
 Er kann ohne **Fernsehen** nicht leben.
 Er hat das mit **Mühe** gemacht.
 Sie hat ihm das von **Herzen** gern geschenkt.

Rodzajnik nieokreślony – Der unbestimmte Artikel

Rodzajnik nieokreślony stosowany jest, gdy o jakiejś rzeczy lub osobie mówimy po raz pierwszy i jest ona dla nas bliżej nieznaną, niejasną, ogólną.

rodzaj męski – **ein**
 rodzaj żeński – **eine**
 rodzaj nijaki – **ein**

**W liczbie mnogiej rodzajnika nieokreślonego
 występuje rodzajnik zerowy.**

Das ist **ein** Baum. – To jest (jakiś) drzewo.
 Dort steht **eine** Frau. – Tam stoi (jakaś) kobieta.
 Auf dem Tisch liegt **ein** Buch. – Na stole leży (jakaś) książka.

Deklinacja rodzajnika nieokreślonego:

Fall	Maskulinum	Femininum	Neutrum	Plural
Nominativ	ein	eine	ein	-
Genitiv	eines	einer	eines	-
Dativ	einem	einer	einem	-
Akusativ	einen	eine	ein	-

Ich möchte heute **einen** Film ansehen. (Akk)
 Sie liest **eine** Zeitung. (Akk)
 Ich kaufe morgen **ein** Kleid. (Akk)

Rodzajnik nieokreślony może występować również:

1. w wyrażeniach *es gibt*:

Auf unserem Dorf gibt es **ein** Kino.
 Es gibt zu Mittag **eine** Suppe.
 In meinem Zimmer gibt es **einen** Fernseher.

Uwaga! Można też powiedzieć: *Es gibt Schnee.*, *Es gibt Suppe.*

2. przed rzeczownikami pełniącymi w zdaniu funkcję orzecznika:

Der Hund ist **ein** Tier.
 Berlin ist **eine** Stadt.
 Der Teddy-Bär ist **ein** Spielzeug.

3. przy porównaniach:

Er sieht aus wie **ein** Sportler.

Er schreibt wie **ein** Schriftsteller.

Sie verhält sich wie **eine** Schauspielerin.

Uwaga! Gdy porównanie odnosi się do osoby, którą nazywamy imieniem lub nazwiskiem, nie stosujemy rodzajnika: *Er ist frech wie Oskar!*, rodzajnik opuszczamy też przy porównaniach w przysłowiach i idiomach.

Rodzajnik określony – Der bestimmte Artikel

Rodzajnika określonego używamy wtedy, gdy mówimy o rzeczy lub osobie konkretnej, znanej, określonej lub wcześniej wspomnianej.

rodzaj męski – **der**
 rodzaj żeński – **die**
 rodzaj nijaki – **das**
 liczba mnoga – **die**

Der Baum ist groß. – (To) drzewo jest duże.

Die Frau ist nett. – (Ta) kobieta jest miła.

Das Buch ist dick. – (Ta) książka jest gruba.

Die Fenster sind sauber und **die** Tische sind schmutzig. – (Te) okna są czyste, a (te) stoły są brudne.

Deklinacja rodzajnika określonego:

Fall	Maskulinum	Femininum	Neutrum	Plural
Nominativ	der	die	das	die
Genitiv	des	der	des	der
Dativ	dem	der	dem	den
Akkusativ	den	die	das	die

Rodzajnik określony stosujemy również:

1. przed niektórymi nazwami krajów, występującymi w rodzaju męskim lub żeńskim:

Ich fahre in **die** Schweiz.

Er kommt aus **der** Türkei.

Sie wohnt in **der** Ukraine.

Im August besichtigen wir **den** Irak und **den** Sudan.

Inne: die Bundesrepublik Deutschland, die Slowakei, der Libanon, der Iran, der Vatikan, die Niederlande, die Mongolei, die Vereinigten Staaten (USA)

2. przed imionami, nazwiskami, nazwami własnymi poprzedzonymi przydawką:

Der kleine Peter ist krank.*

Der berühmte Goethe hat viele Bücher geschrieben.

Das heutige Rom ist immer noch schön.

3. przed rzeczownikami poprzedzonymi najwyższym stopniem przymiotnika lub liczebnikiem porządkowym:

Ich habe **das** schönste Kleid.

Der Amazonas ist **der** längste Fluss der Welt.

Markus geht schon **ins (in das)** Gymnasium.

4. przy określaniu gatunku, grupy, do której należy zbiór przedmiotów lub osób:

Die Tulpe ist eine Blume.

Der Hund ist ein Tier.

Die Polen machen Fehler.

Uwaga! Zdanie *Die Polen machen Fehler*. oznacza: *Wszyscy Polacy popełniają błędy*. Gdyby zostało ono napisane bez rodzajnika określonego: *Polen machen Fehler*, oznaczałoby: *Istnieją Polacy, którzy popełniają błędy*.

5. przy określaniu zjawisk niepowtarzalnych:

Die Sonne scheint.

Der Mond ist heute gut sichtbar.

Die Welt ist groß und schön, aber manchmal auch gefährlich.

6. przy niektórych rzeczownikach abstrakcyjnych i ogólnych:

Der Tod kommt bald.

Das Schicksal ist unvermeidbar.

Die Natur ist faszinierend.

7. przy nazwach ulic i placów:

Ich wohne in **der** Blumenstraße zehn.

Die Sonnenstraße ist sehr eng.

Der Kaiserplatz wurde jetzt renoviert.

Często w tekstach używamy rodzajnika nieokreślonego, gdy mówimy o jakiejś rzeczy pierwszy raz, po czym już w kolejnych zdaniach, jeżeli określamy tę rzecz bliżej, stosujemy rodzajnik określony.

* Obecnie można usłyszeć w Niemczech także zdania typu: *Ich bin die Urlike., Der Peter ist nett*. Są one jednak raczej wynikiem mody językowej, a nie konsekwencją tradycji gramatycznej.

Dort steht **eine** Tafel. **Die** Tafel ist nicht so groß. Nebenan hängt **eine** Landkarte. **Die** Landkarte ist neu und bunt.

Rodzajnik określony może się łączyć z niektórymi przyimkami:

- an + dem = **am**: am Fenster stehen
- an + das = **ans**: ans Fensterbrett lehnen
- auf + das = **aufs**: aufs Tischlein stellen
- bei + dem = **beim**: beim Arbeiten
- in + das = **ins**: ins Kino gehen
- in + dem = **im**: im Kino sein
- von + dem = **vom**: vom Opa ein Buch bekommen
- zu + dem = **zum**: zum Beispiel
- zu + der = **zur**: zur Schule gehen

III LICZBA MNOGA DER PLURAL

Rzeczowniki w liczbie mnogiej mogą mieć następujące końcówki:

-e	der Tag – die Tage, der Tisch – die Tische, das Jahr – die Jahre
-“ e	der Sohn – die Söhne, die Kuh – die Kühe, der Bart – die Bärte
-n/en	der Junge – die Jungen*, die Schule – die Schulen, das Bett – die Betten
-er	der Geist – die Geister, das Kind – die Kinder, das Lied – die Lieder
-“er	der Mann – die Männer, das Buch – die Bücher, das Wort – die Wörter*
-	der Fehler – die Fehler, der Löffel – die Löffel, das Fenster – die Fenster
-“	der Apfel – die Äpfel, die Mutter – die Mütter, der Vater – die Väter
-s	das Kino – die Kinos, das Foto – die Fotos, das Auto – die Autos

Rzeczowniki rodzaju męskiego mogą przyjmować w liczbie mnogiej następujące końcówki:

-e	der Berg – die Berge
-“er	der Bruder – die Brüder
-	der Wagen – die Wagen

* Inna, również poprawna, forma liczby mnogiej słowa *Junge* to *Jungs*.

* Inna, również poprawna, forma liczby mnogiej słowa *Wort* to *Worte*.